εκκαθάριση ασφαλιστικού φορέα κατά τα έτη ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σ' ένα δεύτερο κράτος μέλος, καθόσον η μείωση των δικαιωμάτων του διακινουμένου εργαζομένου που του παρέχονται στο κράτος μέλος στο οποίο υπάγεται ο προβαίνων στην εκκαθάριση φορέας αντισταθμίζεται από τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα που του παρέχονται με τον κανονισμό στο δεύτερο κράτος μέλος.

ΕΚΘΕΣΗ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ
στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-113/92, C-114/92 και C-156/92 *

I — Νομικό πλαίσιο της διαφοράς

1. Εθνικό δίκαιο

Το άρθρο 10 του βασιλικού διατάγματος 50, περί συντάξεως μισθωτών εργαζομένων λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου και συντάξεως επιζώντων, της 24ης Οκτωβρίου 1967 [1], όπως τροποποιήθηκε στη συνέχεια, ορίζει: 6

«§ 1 Το δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως αποκτάται, για κάθε ημερολογιακό έτος, βάσει κλάσματος των ακαθάριστων πραγματικών, πλασματικών ή κατ' αποκοπήν αποδοχών (...)

(...)

Το κλάσμα που αντιστοιχεί σε κάθε ημερολογιακό έτος έχει ως αριθμητή τη μονάδα και ως παρονομαστή των αριθμό των ημερολογιακών ετών που περιλαμβάνονται στην περίοδο που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου του έτους της συμπληρώσεως του εικοστού έτους από της γεννήσεως και το νωρίτερο την 1η Ιανουαρίου 1926 και λήγει στις 31 Δεκεμβρίου του έτους που προηγείται της πρώτης ημέρας του μήνα που έπεται της συμπληρώσεως του 65ου ή του 60ού έτους της ηλικίας, αναλόγως του αν πρόκειται για άνδρα ή για γυναίκα.

Εντούτοις, ο παρονομαστής δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερος του 45 προκειμένου για άνδρα ή του 40 προκειμένου για γυναίκα.

(...)

§ 2 Κατά παρέκκλιση από την § 1, δεύτερο εδάφιο, ο εργαζόμενος:

1° που εργάστηκε κατά σύνηθες και κατά κύριο επάγγελμα ως εργάτης ορυχείου επί είκοσι τουλάχιστον έτη μπορεί να λάβει ως σύνταξη το ένα τριακοστό για κάθε ημερολογιακό έτος κατά το οποίο εργάστηκε ως εργάτης ορυχείου.

Αν δεν συμπληρώνει τριάντα ημερολογιακά έτη εργασίας κατά σύνηθες και κύριο επάγγελμα ως εργάτης υπεδάφους ορυχείου ή λατομείου υπογείας εκμεταλλεύσεως, αλλά συμπληρώνει τουλάχιστον είκοσι πέντε έτη, λαμβάνει σύνταξη για τα έτη που δικαιολογεί και για ορισμένο αριθμό συμπληρωματικών πλασματικών ετών.

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

1 — Moniteur belge της 27ης Οκτωβρίου 1967, σ. 11258.

Ο αριθμός των συμπληρωματικών πλασματικών ετών ισούται με τη διαφορά μεταξύ του τριάντα και του αριθμού των ετών για τα οποία αποδεικνύεται εργασία κατά σύνηθες και κύριο επάγγελμα υπό την ιδιότητα αυτή.

Αυτός ο αριθμός των συμπληρωματικών πλασματικών ετών μειώνεται πάντως κατά τον αριθμό των ετών για τα οποία ο εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου ή ανάλογο πλεονέκτημα, δυνάμει άλλου βελγικού συστήματος, εκτός του συστήματος των ελευθέρων επαγγελματιών, δυνάμει συστήματος άλλης χώρας ή δυνάμει συστήματος που εφαρμόζεται στο προσωπικό οργανισμού διεθνούς δημοσίου δικαίου.»

Το άρθρο 10 bis του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος προβλέπει:

«Οσάκις ο μισθωτός εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη δυνάμει του παρόντος διατάγματος και σύνταξη ή ανάλογο πλεονέκτημα δυνάμει ενός ή πλειόνων άλλων συστημάτων και οσάκις το άθροισμα των κλασμάτων που εκφράζουν την αναλογία καθεμίας από τις συντάξεις αυτές υπερβαίνει τη μονάδα, αφαιρούνται από την επαγγελματική σταδιοδρομία που λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό της συντάξεως μισθωτού εργαζομένου όσα έτη απαιτούνται ώστε να ισούται το εν λόγω άθροισμα με τη μονάδα.

(...)

Για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου, νοείται ως "άλλο σύστημα" κάθε άλλο βελγικό σύστημα χορηγήσεως συντάξεων λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου και συντάξεων επιζώντων, αποκλειομένου του συστήματος των ελευθέρων επαγγελματιών και κάθε άλλου αναλόγου συστήματος άλλης χώρας ή συστήματος που εφαρμόζεται στο προσωπικό οργανισμού διεθνούς δημοσίου δικαίου.»

Κατά το άρθρο 11 bis του βασιλικού διατάγματος:

«Οσάκις η σύνταξη που προβλέπεται στο άρθρο 10, § 1, αρχίζει να ισχύει πραγματικά και για πρώτη φορά μετά την 1η Ιανουαρίου 1977, υπολογίζεται, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 11, με βάση των αριθμό των αποδεικνυομένων ετών εργασίας και ενός αριθμού [συμπληρωματικών πλασματικών ετών].

(...)»

Το άρθρο 11 ter του βασιλικού διατάγματος προβλέπει εξάλλου:

«Οσάκις η σύνταξη που προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, αρχίζει να ισχύει πραγματικά και για πρώτη φορά μετά την 1η Ιανουαρίου 1981, ο αριθμός των [συμπληρωματικών πλασματικών ετών] που μπορεί να αναγνωριστεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 11 bis περιορίζεται ωστόσο στη διαφορά μεταξύ, αφενός, του αριθμού που τίθεται ως παρονομαστής του κλάσματος που προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, και, αφετέρου, του συνολικού αριθμού των ετών εργασίας κατά σύνηθες και κύριο επάγγελμα υπό την ιδιότητα μισθωτού εργαζομένου και του αριθμού των ετών για τα οποία ο εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη ή ανάλογο πλεονέκτημα δυνάμει άλλου βελγικού συστήματος, εξαιρουμένου εκείνου των ελευθέρων επαγγελματιών, δυνάμει συστήματος άλλης χώρας ή δυνάμει συστήματος που ισχύει για το προσωπικό οργανισμού διεθνούς δημοσίου δικαίου.»

Κατά το άρθρο 26 του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος 50,

«Οι συντάξεις αναπηρίας ή αποζημιώσεως λόγω πολεμικών γεγονότων, οι πρόσοδοι για τιμητικές πράξεις στο μέτωπο, οι πρόσοδοι λόγω αιχμαλωσίας καθώς και οι πρόσοδοι που έχουν σχέση με τα εθνικά ένοπλα σώματα δεν θίγουν σε καμιά περίπτωση τη χορήγηση ή την πληρωμή των ποσών που προβλέπει το παρόν διάταγμα.

(...)»

Το άρθρο 34 του βασιλικού διατάγματος της 21ης Δεκεμβρίου 1967, περί γενικού κανονισμού του συστήματος των συντάξεων μισθωτών εργαζομένων λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου και των συντάξεων επιζώντων [2], ορίζει μεταξύ άλλων:

«§ 1 Εξομοιώνονται με περιόδους εργασίας, λαμβανομένων υπόψη των όρων που προβλέπονται από την § 2:

(...)

F. οι περίοδοι κατά τις οποίες ο ενδιαφερόμενος δεν εργάστηκε διότι κλήθηκε να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία στον βελγικό στρατό (...)

§ 2 (...)

3. Οι περίοδοι που προβλέπονται στην § 1 (...) F (...) μπορούν να εξομοιωθούν μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος εργαζόταν ως μισθωτός όταν έλαβε χώρα το γεγονός που παρέχει τη δυνατότητα εξομοιώσεως ή βρισκόταν ήδη σε περίοδο κατά την οποία δεν ασκούσε καμιά δραστηριότητα, εξομοιουμένη με περίοδο εργασίας.

Ως προς τις περιόδους [που προβλέπονται στο (...) F] της § 1, η εξομοίωση χωρεί επίσης οσάκις ο ενδιαφερόμενος είχε την ιδιότητα του εργαζομένου κατά τα επόμενα τρία έτη από τη λήξη των περιόδων αυτών και συνέχισε να εργάζεται υπό την ιδιότητα αυτή, κατά σύνηθες και κύριο επάγγελμα, επί ένα έτος τουλάχιστον.»

2. Κοινοτικό δίκαιο

Το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«Οι διατάξεις περί μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως, που προβλέπονται από τη νομοθεσία κράτους μέλους σε περίπτωση σωρεύσεως μιας παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως ή με άλλα εισοδήματα, εφαρμόζονται εις βάρος του δικαιούχου, ακόμη και αν πρόκειται περί παροχών που εκτήθησαν δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους ή περί εισοδημάτων που εκτήθησαν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει όταν ο δικαιούχος λαμβάνει παροχές της ίδιας φύσεως για αναπηρία, γήρας, θάνατο (συντάξεις) ή επαγγελματική ασθένεια που καταβάλλονται από τους φορείς δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 46, 50, 51 ή του άρθρου 60, παράγραφος 1, περίπτωση β).»

Το άρθρο 46 έχει ως εξής:

«Εκκαθάριση παροχών

2 — Moniteur belge της 16ης Ιανουαρίου 1968.

1. Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα κράτη μέλη στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός και της οποίας πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη γένεση του δικαιώματος παροχών, χωρίς να χρειάζεται να εφαρμοσθούν οι διατάξεις του άρθρου 45, ή/και του άρθρου 40, παράγραφος 3, προσδιορίζει κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας που εφαρμόζεται απ' αυτόν το ποσό της παροχής που αντιστοιχεί στη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως κατοικίας που πρέπει να ληφθούν υπόψη δυνάμει της νομοθεσίας αυτής.

Ο φορέας αυτός προβαίνει, επίσης, στον υπολογισμό του ποσού της παροχής που θα εχορηγείτο, κατ' εφαρμογή των κανόνων της παραγράφου 2, περιπτώσεις α) και β). Μόνο το μεγαλύτερο από τα δύο αυτά ποσά λαμβάνεται υπόψη.

2. Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα κράτη μέλη, στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός, εφαρμόζει τους ακόλουθους κανόνες, εφόσον οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη γένεση του δικαιώματος επί των παροχών δεν πληρούνται παρά μόνο αν ληφθεί υπόψη το άρθρο 45 ή/και το άρθρο 40, παράγραφος 3:

α) ο φορέας υπολογίζει το θεωρητικό ποσό της παροχής, την οποία θα ηδύνατο να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες είχε υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός είχαν πραγματοποιηθεί στο σχετικό κράτος μέλος και υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον εν λόγω φορέα κατά την ημερομηνία εκκαθαρίσεως της παροχής. Αν, κατά τη νομοθεσία αυτή, το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο της διάρκειας των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν, το ποσό αυτό λαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό που αναφέρεται στην παρούσα περίπτωση·

β) ο φορέας προσδιορίζει κατόπιν το πραγματικό ποσό της παροχής βάσει του θεωρητικού ποσού που αναφέρεται στο προηγούμενο εδάφιο, κατ' αναλογία προς τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου, υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει, εν σχέσει προς τη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών·

γ) αν η συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου, υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών, είναι μεγαλύτερη από τη μέγιστη διάρκεια που απαιτεί η νομοθεσία ενός από αυτά τα κράτη μέλη για τη λήψη πλήρους παροχής, ο αρμόδιος φορέας του κράτους αυτού λαμβάνει υπόψη τη μέγιστη αυτή διάρκεια αντί της συνολικής διάρκειας των εν λόγω περιόδων για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας παραγράφου· αυτή η μέθοδος υπολογισμού δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα να επιβληθεί στον εν λόγω φορέα το βάρος παροχής ποσού ανώτερου από εκείνο της πλήρους παροχής που προβλέπεται από την υπ' αυτού εφαρμοζόμενη νομοθεσία·

δ) για την εφαρμογή των κανόνων υπολογισμού που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο, η διαδικασία για τη λήψη υπόψη των επικαλυπτομένων περιόδων καθορίζεται στον κανονισμό εφαρμογής που αναφέρεται στο άρθρο 98.

3. Ο ενδιαφερόμενος δικαιούται το συνολικό ποσό των παροχών που υπολογίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2, με ανώτατο όριο το μεγαλύτερο από τα θεωρητικά ποσά παροχών που υπολογίζονται κατά τις διατάξεις της παραγράφου 2, περίπτωση α).

Εφόσον το ποσό που αναφέρεται στο προηγούμενο εδάφιο υπερβαίνει το όριο, κάθε φορέας ο οποίος εφαρμόζει την παράγραφο 1 προσαρμόζει την παροχή του στο ποσό που αντιστοιχεί στη σχέση μεταξύ του ποσού της εν λόγω παροχής και του συνολικού ποσού των παροχών που προσδιορίζονται κατά τις διατάξεις της παραγράφου 1.

(...)»

Οι κανονισμοί 1408/71 και 574/72 τροποποιήθηκαν από 1ης Ιουνίου 1992 με τον κανονισμό 1248/92 [3], ορισμένες διατάξεις του οποίου αποσκοπούν στο να επιτρέψουν μόνον σε ειδικές περιπτώσεις την εφαρμογή των εθνικών αντισωρευτικών κανόνων σε περίπτωση σωρεύσεως παροχών της ιδίας φύσεως.

II — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

Ο *Enrico Fabrizii (υπόθεση C-113/92)* υπήρξε εργάτης ορυχείου στο Βέλγιο επί 26 έτη. Βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 2, πρώτο, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος 50, αυτή η περίοδος εργασίας παρέχει στον ενδιαφερόμενο δικαίωμα να αναγνωρίσει 4 πρόσθετα πλασματικά έτη, οπότε η ασφαλιστική σταδιοδρομία του φθάνει τα 30 έτη.

Κατά συνέπεια, στον Fabrizii χορηγήθηκε από 1ης Απριλίου 1975 σύνταξη εργάτη ορυχείου λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου, υπολογισθείσα με βάση την πλήρη ασφαλιστική σταδιοδρομία (30/30).

3 — Κανονισμός 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 7).

Ο Fabrizii, ο οποίος είχε υπηρετήσει την στρατιωτική του θητεία στην Ιταλία επί 294 εβδομάδες, από το 1940 μέχρι το 1945, περίοδο που αντιστοιχεί σε 4 χρόνια ασφαλίσεως στο βελγικό σύστημα ασφαλίσεως των εργατών ορυχείου, έλαβε επίσης, από 1ης Ιανουαρίου 1980, ιταλική σύνταξη γήρατος.

Το Office nationale des pensions (στο εξής: εναγόμενο) προέβη τότε σε επαναξέταση των δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου και, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10, παράγραφος 2, 1°, τέταρτο εδάφιο, του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος 50, μείωσε τον καθορισθέντα αριθμό των προσθέτων πλασματικών ετών σε (4 - 4=) 0.

Κατά συνέπεια, το ετήσιο ποσό της βελγικής συντάξεως του E. Fabrizii λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου υπολογίστηκε, από 1ης Ιανουαρίου 1980, με βάση το κλάσμα ασφαλιστικής σταδιοδρομίας 26/30 και μειώθηκε αναλόγως.

Ο P. Neri (υπόθεση C-114/92) ήταν εργάτης στο Βέλγιο επί 34 έτη. Του χορηγήθηκε προσωρινώς βελγική σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου από 1ης Ιανουαρίου 1985, με βάση χρόνο ασφαλίσεως ίσο με 39/45, από τα οποία πέντε πρόσθετα πλασματικά έτη τού αναγνωρίστηκαν βάσει του άρθρου 11 bis του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος.

Η τελική εκκαθαριστική απόφαση του χορήγησε μόνον 38/45, του αφαιρέθηκε δηλαδή ένα πλασματικό έτος, με το αιτιολογικό ότι ο Neri είχε λάβει στο μεταξύ ιταλική σύνταξη γήρατος λόγω της στρατιωτικής θητείας που είχε υπηρετήσει στην Ιταλία επί 368 εβδομάδες που αντιστοιχούν σε 7 έτη στο Βέλγιο. Συγκεκριμένα, το σύνολο των ετών που ελήφθησαν υπόψη στο Βέλγιο (39) και στην Ιταλία (7) υπερβαίνει κατά ένα έτος τη μονάδα της ασφαλιστικής σταδιοδρομίας που στο Βέλγιο περιορίζεται στα

45 έτη. Βάσει του άρθρου 11 ter του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος, ο αριθμός των προσθέτων ετών μειώθηκε κατά συνέπεια από 5 σε 4 και το ύψος της βελγικής συντάξεως μειώθηκε βάσει ασφαλιστικής σταδιοδρομίας ίσης με 38/45.

Ο A. Del Grosso (υπόθεση C-156/92) συμπλήρωσε στο Βέλγιο περίοδο πραγματικής ασφαλίσεως 41 ετών μεταξύ του 1946 και του 1987.

Με προσωρινή απόφαση, το εναγόμενο του χορήγησε, από 1ης Ιανουαρίου 1988 και δυνάμει μόνον της βελγικής νομοθεσίας, ετήσια σύνταξη γήρατος υπολογισθείσα με βάση 44 έτη ασφαλίσεως: 41 έτη πραγματικής ασφαλίσεως συν 3 πρόσθετα έτη πλασματικής ασφαλίσεως, ήτοι με συντελεστή συντάξεως 44/45.

Βάσει του άρθρου 10 bis του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος 50, το εναγόμενο αργότερα αφαίρεσε από τον χρόνο ασφαλίσεως του ενδιαφερομένου τα 3 έτη ασφαλίσεως που του παρείχαν τα λιγότερα πλεονεκτήματα (1947, 1948 και 1949), διότι μπορούσε να προσμετρήσει 7 έτη ασφαλίσεως στην Ιταλία (109 πραγματικές εβδομάδες που συμπλήρωσε ως εργάτης και 234 εξομοιούμενες εβδομάδες λόγω της στρατιωτικής θητείας που υπηρέτησε στη χώρα αυτή), με βάση τον ακόλουθο υπολογισμό:

— 41 έτη πραγματικής ασφαλίσεως στο Βέλγιο

— 7 έτη πραγματικής ασφαλίσεως στην Ιταλία,

ήτοι 48 έτη μείον 3 έτη πραγματικής ασφαλίσεως προκειμένου να φθάσει στη μονάδα, ήτοι στα 45/45. Κατά συνέπεια, το εναγόμενο μείωσε το ύψος της βελγικής συντάξεως.

Ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων, οι ενάγοντες αμφισβητούν τις διενεργηθείσες μειώσεις των συντάξεων και διεκδικούν τις αντίστοιχες βελγικές συντάξεις τους χωρίς μείωση.

Εκτιμώντας ότι οι διαφορές εγείρουν ζητήματα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου, το tribunal du travail de Charleroi και το tribunal du travail de Bruxelles αποφάσισαν, με αποφάσεις που εκδόθηκαν στις 2 και στις 30 Απριλίου 1992 αντιστοίχως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, να αναστείλουν τη διαδικασία μέχρις ότου αποφανθεί το Δικαστήριο επί των εξής προδικαστικών ερωτημάτων:

Α — Υποθέσεις C-113/92 και C-114/92

«1. Ενόψει του γράμματος του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, πρέπει ο φορέας που είναι αρμόδιος για τον προσδιορισμό του θεωρητικού ποσού της συντάξεως να εφαρμόζει τη δική του νομοθεσία, όπως, μεταξύ άλλων, τις νομοθετικές διατάξεις σχετικά με τις προϋποθέσεις αναγνωρίσεως ή εξομοιώσεως των διεκδικουμένων για τον υπολογισμό της συντάξεως περιόδων, προκειμένου να καθορίζει αν οι περίοδοι ασφαλίσεως ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί και αναγνωριστεί ως τέτοιας φύσεως υπό τη νομοθεσία άλλων κρατών μελών μπορούν να λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της εν λόγω παροχής;

2. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: αν ο αρμόδιος φορέας καταλήξει στη διαπίστωση ότι ορισμένες περίοδοι ασφαλίσεως ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί σε άλλο κράτος μέλος δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για τον

υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της συντάξεως, σημαίνει το γεγονός αυτό ότι δεν τηρείται η αρχή του συνυπολογισμού;

3. Ενόψει του γράμματος του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71 και ειδικότερα προκειμένου για τον προσδιορισμό της συνολικής διάρκειας των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί πριν από την επέλευση του κινδύνου, πρέπει ο αρμόδιος φορέας να λαμβάνει υπόψη όλες τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί και αναγνωριστεί ως τέτοιας φύσεως από τις νομοθεσίες όλων των κρατών μελών;

4. Για να προσδιορίσει την αναλογία της διάρκειας των περιόδων που έχουν συμπληρωθεί υπό την εθνική του νομοθεσία, μπορεί ο αρμόδιος φορέας να εφαρμόζει τους δικούς του εξωτερικούς κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως;

Β — Υπόθεση C-156/92

Ενόψει των άρθρων 7, 48 και 51 της Συνθήκης, καθώς και των άρθρων 12 και 46 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, ενόψει των στόχων και των αρχών που εκφράζουν οι εν λόγω διατάξεις και της νομολογίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ερωτάται αν το κοινοτικό δίκαιο παρέχει στο βελγικό Δημόσιο τη δυνατότητα μειώσεως της συντάξεως που οφείλεται λόγω πραγματικής εργασίας στο Βέλγιο με το αιτιολογικό ότι το σύνολο των ετών εργασίας στο εν λόγω κράτος και σε άλλο κράτος μέλος υπερβαίνει το σύνολο των ετών σταδιοδρομίας (45 έτη για τους άνδρες και 40 για τις γυναίκες) που καθιερώνει το άρθρο 2 του βασιλικού διατάγματος 205, της 29ης Αυγούστου 1983 (με το οποίο θεσπίζεται άρθρο 10 bis στο βασιλικό διάταγμα 50), τη στιγμή κατά την οποία τα έτη ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας αποκλειστικά και μόνον στο Βέλγιο δεν υπερβαίνουν τα 45, ενώ, εξάλλου, δεν αναγνωρίστηκαν πλασματικά έτη ασφαλίσεως;»

Οι αποφάσεις περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 10 Απριλίου και στις 7 Μαΐου 1992 αντίστοιχα.

Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 1992 εκδοθείσα βάσει του άρθρου 43 του Κανονισμού Διαδικασίας, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-113/92 και C-114/92, λόγω της συναφείας του αντικειμένου τους, προς διευκόλυνση της έγγραφης διαδικασίας, της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, γραπτές παρατηρήσεις στις τρεις υποθέσεις κατέθεσαν: στις 6 και 30 Ιουλίου 1992 το εναγόμενο, εκπροσωπούμενο από τον R. Masyn, γενικό διευθύνοντα σύμβουλο του Office national des pensions, στις 10 και 20 Ιουλίου 1992 οι ενάγοντες των κύριων δικών, εκπροσωπούμενοι από τον D. Rossini, συνδικαλιστικό εκπρόσωπο της CSC, εδρεύουσας στις Βρυξέλλες, στις 20 Ιουλίου και στις 7 Αυγούστου 1992, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από την M. Wolfcarius, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, και τον Θ. Μαργέλλο, δικηγόρο, maître de conférences στο Πανεπιστήμιο της Πικαρδίας, αποσπασμένο στη Νομική Υπηρεσία.

Στις 10 Αυγούστου 1992, η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τον J. Devadder, διευθυντή διοικήσεως στο Υπουργείο Εξωτερικών, κατέθεσε γραπτές παρατηρήσεις μόνο για την υπόθεση C-156/92.

Προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως, η υπόθεση C-156/92 συνενώθηκε με τις υποθέσεις C-113/92 και C-114/92 με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 28ης Ιανουαρίου 1993.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Εντούτοις, αποφάσισε να θέσει γραπτές ερωτήσεις στο Office national des pensions, στους ενάγοντες, στη Βελγική Κυβέρνηση και στην Επιτροπή.

Με απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 1993, το Δικαστήριο αποφάσισε να αναθέσει τις υποθέσεις στο δεύτερο τμήμα.

III — Περίληψη των γραπτών παρατηρήσεων που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

A. *Οι ενάγοντες στις υποθέσεις C-113/92 και C-114/92*, υποστηρίζουν κατ' ουσίαν ότι στον βαθμό που οι περίοδοι της στρατιωτικής τους θητείας στην Ιταλία θα ήταν, δυνάμει του άρθρου 34, παράγραφος 2, σημείο 3, του βασιλικού διατάγματος της 21ης Δεκεμβρίου 1967, άνευ αξίας αν είχαν διανυθεί στο Βέλγιο, λογικώς θα έπρεπε να μη ληφθούν υπόψη κατά τον υπολογισμό της θεωρητικής συντάξεως κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71.

Εξάλλου, στον βαθμό που η ιταλική σύνταξη χορηγήθηκε αποκλειστικά με βάση την περίοδο της στρατιωτικής θητείας, δεν θα έπρεπε να έχει καμιά επίπτωση στη σύνταξη που οφείλεται δυνάμει μόνον της βελγικής νομοθεσίας, ενόψει του άρθρου 26 του βασιλικού διατάγματος 50.

Οι περίοδοι στρατιωτικής θητείας αναγνωρίζονται στα πλαίσια του ιταλικού ασφαλιστικού συστήματος μόνον κατόπιν ρητής αιτήσεως του ασφαλισμένου [4]. Επομένως, ο ενδιαφερόμενος θα μπορούσε κάλλιστα να μη ζητήσει την αναγνώριση αν γνώριζε ότι το χορηγούμενο συνταξιοδοτικό πλεονέκτημα θα του αφαιρούνταν από τη σύνταξη που δικαιούται βάσει των περιόδων της υποχρεωτικής ασφαλίσεως.

Εξάλλου, η ιταλική σύνταξη που χορηγήθηκε στον Fabrizii θα περιλαμβάνει ειδική προσαύξηση, διότι ήταν παλαιός πολεμιστής, δυνάμει του άρθρου 6 του νόμου 140 της 15ης Απριλίου 1985. Αυτό αποτελεί ένα από τα πλεονεκτήματα επί των οποίων δεν έχουν εν πάση περιπτώσει εφαρμογή οι κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως των παροχών δυνάμει του προμνησθέντος άρθρου 26 του βασιλικού διατάγματος 50.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι περίοδοι της στρατιωτικής θητείας που αναγνωρίστηκαν κατόπιν ρητής αιτήσεως του ενδιαφερομένου πρέπει να θεωρούνται περίοδοι προαιρετικής ασφαλίσεως και η αντίστοιχη σύνταξη δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71, όπως ρητά προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 574/72, σύμφωνα με το οποίο δεν λαμβάνονται υπόψη τα ποσά των παροχών που αντιστοιχούν σε περιόδους προαιρετικής ασφαλίσεως ή προαιρετικής συνεχίσεως της ασφαλίσεως.

Το *εναγόμενο* υποστηρίζει, στην υπόθεση *Fabrizii*, ότι, από 1ης Ιανουαρίου 1981, ήτοι από την ημέρα ενάρξεως της ισχύος του εξωτερικού βελγικού κανόνα περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως παροχών, η ανερχομένη ετησίως στο ποσό των 271 055 FB παροχή κατ' εφαρμογήν του κοινοτικού συστήματος είναι υψηλότερη από εκείνη του βελγικού εσωτερικού συστήματος που καθορίστηκε την ημέρα αυτή στο ποσό των 249 599 FB.

Στην υπόθεση *Neri*, το εναγόμενο υποστηρίζει ότι η ανερχομένη ετησίως στο ποσό των 244 864 FB σύνταξη κατ' εφαρμογήν του βελγικού εσωτερικού συστήματος είναι υψηλότερη από τη χορηγουμένη κατά το κοινοτικό σύστημα σύνταξη, η οποία προσδιορίστηκε στο ποσό των 238 886 FB.

4 — Άρθρο 49 του νόμου 153 της 30ής Απριλίου 1969.

Η νομολογία του Δικαστηρίου [5] καθιερώνει την εφαρμογή του ευνοϊκότερου συστήματος, ήτοι του εθνικού εσωτερικού συστήματος, δυνάμει του οποίου μόνον η εθνική νομοθεσία εφαρμόζεται στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών κανόνων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως των παροχών, ήτοι το κοινοτικό σύστημα, δυνάμει του οποίου οι απαγορεύουσες τη σώρευση εθνικές διατάξεις δεν είναι αντιτάξιμες σε περίπτωση χορηγήσεως παροχών, οι οποίες ωστόσο εκκαθαρίζονται και μειώνονται σύμφωνα με τις κοινοτικές διατάξεις.

Οι αυτοτελείς βελγικές παροχές που εκκαθαρίζονται δυνάμει του άρθρου 46, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 αντιστοιχούν στη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που λαμβάνονται υπόψη δυνάμει μόνον της εθνικής βελγικής νομοθεσίας, χωρίς να εφαρμόζονται οι απαγορεύοντες τη σώρευση εξωτερικοί κανόνες και, επομένως, με την απεριόριστη αναγνώριση συμπληρωματικών πλασματικών ετών.

Οι βελγικές θεωρητικές παροχές που εκκαθαρίζονται σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 αντιστοιχούν στη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν στο Βέλγιο και στην Ιταλία, τις οποίες ο εργαζόμενος θα μπορούσε να επικαλεστεί αν όλες αυτές οι περίοδοι ασφαλίσεως είχαν συμπληρωθεί στο Βέλγιο υπό το κράτος της βελγικής νομοθεσίας που ίσχυε κατά τον χρόνο της εκκαθαρίσεως των παροχών.

5 — Αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 1975 στην υπόθεση 24/75, Petroni (Συλλογή τόμος 1975, σ. 347), της 16ης Μαΐου 1979 στην υπόθεση 236/78, Mura (Συλλογή τόμος 1979/1, σ. 923), της 4ης Ιουνίου 1985 στην υπόθεση 58/84, Romano (Συλλογή 1985, σ. 1679), της 4ης Ιουνίου 1985 στην υπόθεση 117/84, Ruzzu (Συλλογή 1985, σ. 1697), της 13ης Μαρτίου 1986 στην υπόθεση 296/84, Sinatra (Συλλογή 1986, σ. 1047), της 24ης Σεπτεμβρίου 1987 στην υπόθεση 37/86, Coenen (Συλλογή 1987, σ. 3589), της 17ης Δεκεμβρίου 1987 στην υπόθεση 323/86, Collini (Συλλογή 1987, σ. 5489), της 18ης Απριλίου 1989 στην υπόθεση 128/88, Di Felice (Συλλογή 1989, σ. 923), της 21ης Μαρτίου 1990 στην υπόθεση 199/88, Cabras (Συλλογή 1990, σ. I-1023), της 5ης Απριλίου 1990 στην υπόθεση C-108/89, Pian (Συλλογή 1990, σ. I-1599), της 5ης Απριλίου 1990 στην υπόθεση C-109/89, Bianchin (Συλλογή 1990, σ. I-1619), της 18ης Φεβρουαρίου 1992 στην υπόθεση C-5/91, Di Prinzio (Συλλογή 1992, σ. I-897) και της 11ης Ιουνίου 1992 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-90/91 και C-91/91, Di Crescenzo και Casagrande (Συλλογή 1992, σ. I-3851).

Οι πραγματικές ή εξομοιούμενες προς πραγματικές περίοδοι ασφαλίσεως, καθώς και τα πλασματικά ή τεκμαιρόμενα έτη, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, μη εφαρμοζομένου οποιουδήποτε εθνικού κανόνα περί μειώσεως, χωρίς πάντως να υπερβαίνουν την επιβαλλόμενη ανώτατη διάρκεια για τη χορήγηση πλήρους συντάξεως.

Έτσι, εν προκειμένω, ο χρόνος της στρατιωτικής θητείας που ο ενδιαφερόμενος υπηρέτησε στην Ιταλία και επιβαρύνει ως εξομοιούμενη περίοδος το γενικό σύστημα ασφαλίσεως του κράτους αυτού πρέπει να ληφθεί υπόψη ως εξομοιούμενη περίοδος για τον συνυπολογισμό στα πλαίσια του υπολογισμού της θεωρητικής βελγικής παροχής, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο ε', in fine, του κανονισμού 1408/71, το οποίο υπερισχύει των άρθρων 34 και 35 του προμνησθέντος βασιλικού διατάγματος της 21ης Δεκεμβρίου 1967.

Εξάλλου, από τη γενική οικονομία των διατάξεων του άρθρου 45 του κανονισμού 1408/71 προκύπτει σαφώς ότι η αρχή του συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως που είναι σύμφωνες με κάθε εθνική νομοθεσία, όπως προηγουμένως προσδιορίστηκαν σύμφωνα με τη νομοθεσία δυνάμει της οποίας συμπληρώθηκαν, δεν επιτρέπει τη μεταβολή της προκαθορισθείσας φύσεως των περιόδων αυτών. Κατά συνέπεια, οι θεωρητικές βελγικές παροχές θα μπορούσαν να προσδιοριστούν εν προκειμένω με βάση την πλήρη παροχή κατόπιν συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως που είναι σύμφωνες με τη βελγική και την ιταλική νομοθεσία.

Οι κατόπιν αναλογικού επιμερισμού προσδιορισθείσες βελγικές παροχές, οι οποίες εκκαθαρίζονται δυνάμει του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71, αντιστοιχούν στα θεωρητικά ποσά που υπολογίστηκαν προηγουμένως, κατ' αναλογίαν προς τη διάρκεια των περιόδων που ο ενδιαφερόμενος συμπλήρωσε στο Βέλγιο σε σχέση με τη συνολική διάρκεια

των περιόδων ασφαλίσεως που ο ενδιαφερόμενος συμπλήρωσε στο Βέλγιο και στην Ιταλία. Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε με την προμνησθείσα απόφαση Di Prinzio ότι, όταν το θεωρητικό ποσό της παροχής ισούται με εκείνο της αυτοτελούς παροχής, το κατόπιν αναλογικού επιμερισμού πραγματικό ποσό είναι οπωσδήποτε μικρότερο από εκείνο της αυτοτελούς παροχής.

Κατόπιν, πρέπει να συγκριθούν, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη φράση, του κανονισμού 1408/71, η αυτοτελής και η κατόπιν αναλογικού επιμερισμού παροχή και να επιλεγεί εκείνο από τα δύο ποσά που είναι μεγαλύτερο, προκειμένου να εφαρμοστεί ο κοινοτικός κανόνας περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως των παροχών που περιέχεται στο άρθρο 46, παράγραφος 3.

Το εναγόμενο προτείνει επομένως να δοθεί στο πρώτο ερώτημα η απάντηση ότι, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, το θεωρητικό ποσό της παροχής είναι συνάρτηση όλων των αναγνωρίσιμων περιόδων ασφαλίσεως, όπως προηγουμένως καθορίστηκαν σύμφωνα με τη νομοθεσία υπό την οποία συμπληρώθηκαν, ως εάν αυτές οι περίοδοι ασφαλίσεως είχαν συμπληρωθεί υπό το κράτος μόνον της νομοθεσίας που εφαρμόζει ο αρμόδιος φορέας κατά την ημερομηνία της εκκαθαρίσεως της παροχής.

Στο δεύτερο ερώτημα πρέπει, κατά το εναγόμενο, να δοθεί η απάντηση ότι, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις πολλών νομοθεσιών, χωρίς να είναι ωστόσο αναγκαίο να γίνει επίκληση των περιόδων ασφαλίσεως που διανύθηκαν υπό το κράτος των νομοθεσιών των άλλων κρατών μελών για τον προσδιορισμό του θεωρητικού ποσού της παροχής σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', με το αιτιολογικό ότι η λήψη υπόψη μόνον των περιόδων ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό το κράτος της νομοθεσίας του αρμοδίου φορέα αποδεικνύεται ευνοϊκότερη, το θεωρητικό ποσό της παροχής ισούται με το ποσό της πλήρους αυτοτελούς παροχής που οφείλεται στο εν λόγω κράτος μέλος.

Στο τρίτο ερώτημα πρέπει, κατά το εναγόμενο, να δοθεί η απάντηση ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71, το πραγματικό ποσό της παροχής είναι συνάρτηση της αναλογίας των περιόδων ασφαλίσεως που διανύθηκαν και αναγνωρίστηκαν υπό το κράτος της νομοθεσίας του αρμοδίου φορέα σε σχέση με τη συνολική διάρκεια των περιόδων που διανύθηκαν και αναγνωρίστηκαν υπό το κράτος των νομοθεσιών όλων των κρατών μελών.

Το εναγόμενο προτείνει να δοθεί στο τέταρτο ερώτημα η απάντηση ότι για τον καθορισμό της αναλογίας της διάρκειας των περιόδων που διανύθηκαν υπό το κράτος της εθνικής νομοθεσίας, ο αρμόδιος φορέας δεν μπορεί να εφαρμόζει τους απαγορεύοντες τη σώρευση εξωτερικούς του κανόνες.

Κατά την *Επιτροπή*, το πρώτο ερώτημα θέτει το πρόβλημα αν η περίοδος της στρατιωτικής θητείας των ενδιαφερομένων στην Ιταλία πρέπει να ληφθεί υπόψη σύμφωνα με τη βελγική ή την ιταλική νομοθεσία, για τις ανάγκες του συνυπολογισμού ενόψει της εφαρμογής του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, όσον αφορά το ποσό του θεωρητικού υπολογισμού.

Συναφώς, η Επιτροπή διακρίνει την περίπτωση του Fabrizii, ο οποίος δικαιούται πλήρους συντάξεως δυνάμει μόνον της βελγικής νομοθεσίας, από την περίπτωση του Neri, ο οποίος εισπράττει απλώς μειωμένη σύνταξη κατά το βελγικό δίκαιο.

Στην περίπτωση του Fabrizii, από την απόφαση Di Prinzio προκύπτει ότι η αυτοτελής παροχή του άρθρου 46, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, ισούται με την πλήρη σύνταξη.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, η σύγκριση που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, μεταξύ του ποσού της αυτοτελούς παροχής και του ποσού της κατόπιν αναλογικού επιμερισμού παροχής, με σκοπό να επιλεγεί το μεγαλύτερο ποσό, είναι αλυσιτελής, εφόσον είναι δεδομένο ότι η αυτοτελής παροχή ισούται με την πλήρη σύνταξη.

Εν πάση περιπτώσει, για τους σκοπούς της συγκρίσεως που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, το θεωρητικό ποσό των παροχών πρέπει να προσδιοριστεί από το εναγόμενο χωρίς να ληφθούν υπόψη οι περίοδοι ασφαλίσεως που ο εργαζόμενος συμπλήρωσε σε άλλο κράτος μέλος.

Θα πρέπει εξάλλου να υπομνηστεί ότι το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο γ', προβλέπει ότι το άθροισμα των περιόδων ασφαλίσεως δεν μπορεί να υπερβαίνει τη μέγιστη διάρκεια που απαιτεί, για τη χορήγηση πλήρους παροχής, η νομοθεσία στην οποία υπόκειται ο αρμόδιος φορέας που προβαίνει στον υπολογισμό.

Από το γράμμα του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', προκύπτει ότι ο αρμόδιος φορέας εφαρμόζει το σύνολο της εθνικής νομοθεσίας. Αν αυτή προβλέπει ότι η παροχή πρέπει να υπολογίζεται σε συνάρτηση όχι μόνον των πραγματικών ή εξομοιουμένων περιόδων, αλλά και ορισμένου αριθμού πλασματικών ή τεκμαιρομένων ετών, τα έτη αυτά πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της παροχής [6].

Ακολούθως, πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 2, ο αρμόδιος φορέας πρέπει, κατά τον προσδιορισμό του θεωρητικού ποσού, να μη λαμβάνει υπόψη του κανέναν εθνικό κανόνα περί μειώσεως της παροχής [7], όπως η εθνική διάταξη που μειώνει στην προκειμένη περίπτωση τα πρόσθετα έτη πλασματικής απασχολήσεως που ο εργαζόμενος θα μπορούσε να αναγνωρίσει κατά την εθνική νομοθεσία, σε συνάρτηση με τον αριθμό των ετών για τον οποίο μπορεί να αξιώσει τη χορήγηση συντάξεως εντός άλλου κράτους μέλους [8].

Επομένως, στην περίπτωση του Fabrizii, το θεωρητικό ποσό της συντάξεως ισούται με εκείνο της πλήρους συντάξεως που οφείλεται εντός του εν λόγω κράτους μέλους και το θεωρητικό ποσό ισούται με το ποσό της αυτοτελούς παροχής.

Αυτό σημαίνει βεβαίως ότι δεν μπορεί να προκύψει κανένα ευνοϊκότερο αποτέλεσμα για τον ενδιαφερόμενο από τον κατόπιν αναλογικού επιμερισμού υπολογισμό κατ' εφαρμογήν του προπαρατεθέντος άρθρου 46, παράγραφος 2, διότι το ποσό της κατόπιν αναλογικού επιμερισμού παροχής είναι οπωσδήποτε μικρότερο από το ποσό της αυτοτελούς παροχής, το ποσό της οποίας θα πρέπει επομένως να επιλεγεί υπέρ του ενδιαφερομένου.

Είναι σαφές ότι, υπ' αυτές τις συνθήκες, το πρώτο ερώτημα καθίσταται άνευ σημασίας στην περίπτωση του Fabrizii, διότι η στρατιωτική του θητεία εν πάση περιπτώσει δεν λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού.

Αντιθέτως, στην περίπτωση του *Neri*, που δεν δικαιούται πλήρους συντάξεως δυνάμει μόνον της βελγικής νομοθεσίας, το πρώτο

6 — Προμνησθείσα απόφαση Casagrande, σκέψη 26.

7 — Προμνησθείσες αποφάσεις Di Prinzio, σκέψη 19, της 15ης Οκτωβρίου 1980 στην υπόθεση 4/80, d' Amico, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 173, σκέψη 18, και της 2ας Ιουλίου 1981 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 116 έως 121/80, Celestre, Συλλογή 1981, σ. 1737, σκέψη 12.

8 — Προμνησθείσα απόφαση Casagrande, σκέψη 21.

ερώτημα διατηρεί τη σημασία του, διότι ο συνυπολογισμός της στρατιωτικής θητείας που υπηρέτησε στην Ιταλία θα ήταν απαραίτητος για να συμπληρωθούν οι περίοδοι εργασίας του στο Βέλγιο.

Δυνάμει της αρχής της εξομοιώσεως [9], η στρατιωτική θητεία στην Ιταλία θα πρέπει να εξομοιωθεί με την βελγική στρατιωτική θητεία και να ληφθεί υπόψη ως περίοδος εργασίας.

Εξάλλου, από τις διατάξεις του άρθρου 46, παράγραφος 2, προκύπτει αναγκαίως ότι ο συνυπολογισμός πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε ο εργαζόμενος σε όλα τα κράτη μέλη σαν να είχαν συμπληρωθεί υπό το κράτος της νομοθεσίας του κράτους μέλους το οποίο προβαίνει στον συνυπολογισμό.

Οι περίοδοι ασφαλίσεως που πρέπει να ληφθούν υπόψη ορίζονται, σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο ιη', του κανονισμού 1408/71, με παραπομπή στη νομοθεσία υπό την οποία συμπληρώθηκαν.

Εξάλλου, θα πρέπει να υπομνηστεί ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού 1408/71 ορίζει ότι το πρόσωπο που καλείται για την εκτέλεση στρατιωτικής θητείας ή πολιτικής υπηρεσίας σ' ένα κράτος μέλος υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού.

Προκύπτει σαφώς ότι η ιταλική νομοθεσία αναγνωρίζει τις εν λόγω περιόδους ως περιόδους ασφαλίσεως.

Ο αρμόδιος βελγικός φορέας πρέπει επομένως να λάβει υπόψη του την περίοδο της στρατιωτικής θητείας που υπηρέτησε ο ενδιαφερόμενος στην Ιταλία για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού, στον βαθμό που η στρατιωτική υπηρεσία αναγνωρίζεται από την ιταλική νομοθεσία ως περίοδος ασφαλίσεως, χωρίς να είναι δυνατόν να αποκλειστούν τέτοιες περίοδοι βάσει της βελγικής νομοθεσίας.

Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα που αφορά την αρχή του συνυπολογισμού καθίσταται άνευ αντικειμένου.

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η μέθοδος του συνυπολογισμού και, επομένως, του κατόπιν αναλογικού επιμερισμού υπολογισμού, ισχύουν ακόμη, οι δε διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71 πρέπει να εφαρμόζονται στο σύνολό τους [10].

Προς απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, η Επιτροπή επισημαίνει ότι το γράμμα του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β', επιβεβαιώνει την απάντηση που προτείνεται για το πρώτο ερώτημα, κατά την οποία ο συνυπολογισμός πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις περιόδους ασφαλίσεως *όπως αναγνωρίζονται* από τις νομοθεσίες των κρατών μελών όπου έχουν διανυθεί.

Ως προς το τέταρτο ερώτημα, η Επιτροπή τονίζει ότι, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και τη νομολογία του Δικαστηρίου [11] για τον υπολογισμό που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71, οσάκις η νομοθεσία που εφαρμόζει ο αρμόδιος φορέας ενός κράτους μέλους προβλέπει την αναγνώριση πλασματικής περιόδου για τη κτήση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, δεν πρέπει να

9 — Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1969 στην υπόθεση 15/69, Ugliola, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 127.

10 — Προμνησθείσα απόφαση Di Prinzio, σκέψη 50.

11 — Προμνησθείσες αποφάσεις Celestre, Ruzzu, Romano και Casagrande.

αφαιρούνται από την πλασματική αυτή περίοδο οι περίοδοι που συμπληρώθηκαν σε άλλο κράτος μέλος.

Η Επιτροπή προσθέτει ότι τα άρθρα 12, παράγραφος 2, και 46 του κανονισμού 1408/71 έχουν τροποποιηθεί με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου [12], της 30ής Απριλίου 1992, περί τροποποιήσεως του κανονισμού 1408/71, και τον κανονισμό 574/72, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού αυτού.

Ο νέος αυτός κανονισμός προβλέπει, ιδίως, ότι αν η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως των παροχών, αποδεικνύεται τελικώς λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη του συστήματος του συνυπολογισμού και του κατόπιν αναλογικού επιμερισμού υπολογισμού, πρέπει να εφαρμοστεί το τελευταίο αυτό σύστημα. Επιπλέον, η εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που απαγορεύουν τη σώρευση επιτρέπεται μόνον υπό αυστηρές προϋποθέσεις και σε ειδικές περιπτώσεις.

Οι διατάξεις του νέου κανονισμού, οι οποίες είναι αναγκαστικού δικαίου, είναι αμέσου εφαρμογής από την ημερομηνία που όρισε ο κοινοτικός νομοθέτης. Εντούτοις, δυνάμει των μεταβατικών διατάξεων που προστέθηκαν στο άρθρο 95α με το άρθρο 51 του καονισμού 1248/92, στους αιτούντες απόκειται να ζητήσουν την εφαρμογή του κανονισμού 1248/92, αν θέλουν να επιτύχουν αναθεώρηση της εκκαθαρίσεως της συντάξεώς τους από την 1η Ιουνίου 1992.

Β. *Ο ενάγων* στην υπόθεση *C-156/92, Del Grosso,* δέχεται τη διαγραφή των προσθέτων ετών πλασματικής ασφαλίσεως, αλλά όχι τη διαγραφή των ετών πραγματικής ασφαλίσεως. Θεωρεί ότι δικαιούται συντάξεως γήρατος αντιστοιχούσας σε 41 έτη πραγματικής ασφαλίσεως που διανύθηκαν υπό το κράτος της βελγικής νομοθεσίας.

Ένας εθνικός κανόνας, όπως αυτός του άρθρου 10 bis του βελγικού βασιλικού διατάγματος, αποτελεί εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, καθόσον συνεπάγεται μείωση της βελγικής περιόδους ασφαλίσεως και επομένως μείωση της συντάξεως, σε συνάρτηση με τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό τη νομοθεσία άλλου κράτους. Επομένως, ένας εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους ενδεχομένως αποτρέπεται να εγκαταλείψει τη χώρα του προς αναζήτηση εργασίας σε άλλο κράτος, διότι γνωρίζει ότι θα λάβει, όταν φθάσει σε ηλικία συνταξιοδοτήσεως, σύνταξη υπολογιζόμενη με βάση χρόνο ασφαλίσεως μικρότερο από εκείνο που πραγματικά συμπλήρωσε.

Ο ενάγων θεωρεί ότι, ενόψει των σκοπών των άρθρων 48 και 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, τα άρθρα 12 και 46 του κανονισμού 1408/71 εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικού κανόνα απαγορεύοντος τη σώρευση που θα είχε ως συνέπεια να μειώνεται ο χρόνος ασφαλίσεως του διακινουμένου εργαζομένου και να στερείται έτσι μέρους των παροχών που αντιστοιχούν σε πραγματικές περιόδους ασφαλίσεως.

Το *εναγόμενο* υποστηρίζει ότι ο απαγορεύων τη σώρευση εξωτερικός κανόνας της αρχής του περιορισμού στη μονάδα της ασφαλιστικής σταδιοδρομίας που προβλέπει η εθνική βελγική νομοθεσία ισχύει στο εσωτερικό δίκαιο, αλλά δεν είναι αντιτάξιμη στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου.

Η *Βελγική Κυβέρνηση* τονίζει ότι η νομολογία του Δικαστηρίου καθιερώνει τη διαδικασία που εφαρμόζει επ' αυτού του ζητήματος το εναγόμενο, ήτοι τη σύγκριση μεταξύ του ποσού της παροχής που χορηγείται κατ'

12 — ΕΕ L 136, σ. 7.

εφαρμογήν αποκλειστικώς της βελγικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των απαγορευουσών τη σώρευση διατάξεών της, και του ποσού που προκύπτει από την εφαρμογήν του άρθρου 46, παράγραφος 3, και τη χορήγηση του μεγαλύτερου ποσού που προκύπτει από τη σύγκριση αυτή.

Επομένως, πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το tribunal du travail de Bruxelles.

Η *Επιτροπή* θεωρεί ότι το άρθρο 10 bis του βασιλικού διατάγματος περιέχει διάταξη απαγορεύουσα τη σώρευση κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, καθόσον συνεπάγεται μείωση των πραγματικών ετών ασφαλίσεως και όχι μόνον μείωση των πλασματικών προσθέτων ετών απασχολήσεως όπως στις προμνησθείσες υποθέσεις Romano, Ruzzu, Di Prinzio και Di Crescenzo και Casagrande.

Το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 10 bis για τον υπολογισμό της οφειλομένης συντάξεως δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, αλλά όχι για τον υπολογισμό της συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου που πραγματοποιείται σύμφωνα μόνον με την εθνική νομοθεσία του αρμοδίου ασφαλιστικού φορέα.

Καίτοι στον εθνικό νομοθέτη απόκειται να κρίνει ως προς το αν είναι σκόπιμη η ύπαρξη εθνικών κανόνων απαγορευόντων τη σώρευση, υπάρχουν ωστόσο όρια που απορρέουν από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, η οποία διασφαλίζεται πρωτίστως με την απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων λόγω ιθαγενείας.

Ένας εθνικός κανόνας που απαγορεύει τη σώρευση είναι ασυμβίβαστος με τα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης και το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, εάν εισάγει προφανή διάκριση λόγω της ιθαγενείας του διακινουμένου εργαζομένου ή αν στην πραγματικότητα τον θέτει σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με εκείνον που εργάστηκε όλη του τη ζωή σ' ένα μόνον κράτος μέλος.

Υπό το φως της νομολογίας του Δικαστηρίου [13], η Επιτροπή φρονεί ότι η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας δεν επιτρέπει εθνικούς κανόνες απαγορεύοντες τη σώρευση οι οποίοι, καίτοι δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, εμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, εκτός αν συντρέχουν λόγοι προστασίας γενικού συμφέροντος και εφόσον δεν είναι δυσανάλογοι σε σχέση με τον επιδιωκόμενο στόχο.

Επειδή καταλήγει στη μείωση της πραγματικής ασφαλιστικής σταδιοδρομίας σ' ένα κράτος μέλος σε συνάρτηση με την περίοδο ασφαλίσεως που ο ενδιαφερόμενος συμπλήρωσε σ' άλλο κράτος μέλος, το άρθρο 10 bis του βασιλικού διατάγματος τείνει να αποθαρρύνει τους εργαζομένους να ασκήσουν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας.

Επιπλέον, ο απαγορεύων τη σώρευση κανόνας θα συνεπαγόταν, τουλάχιστον στην προκειμένη περίπτωση, μείωση της πραγματικής ασφαλιστικής σταδιοδρομίας στο Βέλγιο (και όχι των προσθέτων πλασματικών ετών) βάσει της οποίας υπολογίζεται η σύνταξη του ενδιαφερομένου, και αυτό σε συνάρτηση με την περίοδο ασφαλίσεως που συμπλήρωσε σ' άλλο κράτος μέλος, καίτοι η

13 — Αποφάσεις της 12ης Οκτωβρίου 1978 στην υπόθεση 10/78, Belbouab, Συλλογή τόμος 1978, σ. 591, σκέψη 5, της 25ης Φεβρουαρίου 1986 στην υπόθεση 284/84, Spruyt, Συλλογή 1986, σ. 685, σκέψη 18, της 22ας Φεβρουαρίου 1990 στην υπόθεση C-228/88, Bronzino, Συλλογή 1990, σ. I-531, σκέψη 12, και στην υπόθεση C-12/89, Gatto, Συλλογή 1990, I-557, σκέψη 12, της 2ας Μαΐου 1990 στην υπόθεση C-293/88, Winter-Lutzins, Συλλογή 1990, σ. I-1623, σκέψη 13, και της 7ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-10/90, Masgio, Συλλογή 1991, σ. I-1119, σκέψη 19.

περίοδος αυτή δεν επικαλύπτει καθόλου την περίοδο ασφαλίσεως στο Βέλγιο.

Εντούτοις, ελλείψει στοιχείων όσον αφορά την εφαρμογή στην πράξη του αμφισβητουμένου κανόνα περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως των παροχών, η Επιτροπή δεν μπορεί να αποφανθεί ως προς το αν ο κανόνας αυτός εισάγει δυσμενείς διακρίσεις ή περιορισμούς εις βάρος των διακινουμένων εργαζομένων.

Επομένως, τα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης ΕΟΚ και ο κανονισμός 1408/71 δεν εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικών διατάξεων που απαγορεύουν τη σώρευση, οσάκις ο υπολογισμός μιας συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου πραγματοποιείται σύμφωνα μόνον με την οικεία εθνική νομοθεσία, εφόσον το ποσό που υπολογίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο δεν είναι μικρότερο από το ποσό που υπολογίζεται με βάση τις κοινοτικές διατάξεις.

Κατά συνέπεια, στον αρμόδιο ασφαλιστικό φορέα απόκειται να προβεί στη σύγκριση μεταξύ των παροχών που οφείλονται κατ' εφαρμογήν μόνον του εθνικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των απαγορευόντων τη σώρευση κανόνων του, και των παροχών που οφείλονται κατ' εφαρμογήν του κοινοτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των απαγορευουσών τη σώρευση διατάξεων του κανονισμού 1408/71, και να χορηγήσει στον διακινούμενο εργαζόμενο την παροχή της οποίας το ποσό είναι το μεγαλύτερο.

IV — Απαντήσεις στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου

1. Προς απάντηση σε ερώτηση που έθεσε το Δικαστήριο, η *Βελγική Κυβέρνηση* και το *Office national des pensions* δήλωσαν ότι δεν διέθεταν στατιστικά στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή των απαγορευουσών τη σώρευση διατάξεων σε συνάρτηση με την εφαρμογή τους δυνάμει άλλου βελγικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως ή δυνάμει συστήματος άλλου κράτους μέλους της Κοινότητας.

2. Οι *ενάγοντες* απάντησαν σε ερώτηση του Δικαστηρίου ότι οι περίοδοι ασφαλίσεως που οι ενδιαφερόμενοι συμπλήρωσαν στην Ιταλία ήσαν ανεπαρκείς για την απόκτηση δικαιώματος συντάξεως βάσει του ιταλικού συστήματος ασφαλίσεως και ότι, για τον καθένα από αυτούς, ήταν αναγκαίο να γίνει ο συνυπολογισμός των περιόδων ασφαλίσεως στο Βέλγιο και στην Ιταλία προκειμένου να αποκτήσουν δικαίωμα σ' ένα «αναλογικό ποσοστό».

3. Ερωτηθείσα σχετικά με το περιεχόμενο των νέων διατάξεων του κανονισμού 1248/92 του Συμβουλίου περί εκκαθαρίσεως των παροχών και των εθνικών κανόνων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως, η *Επιτροπή* διευκρινίζει ότι ο κανονισμός αυτός αποσκοπεί στην απλοποίηση της εκκαθαρίσεως των συντάξεων για τους διακινουμένους εργαζομένους σε σχέση με την προηγουμένη κατάσταση, προστατεύοντάς τους παράλληλα κατά της υπερβολικά αυστηρής εφαρμογής των απαγορευόντων τη σώρευση εθνικών κανόνων.

Προς τούτο, ο νέος κανονισμός προβλέπει ότι αν η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των απαγορευόντων τη σώρευση κανόνων της, αποδεικνύεται τελικώς λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη του συστήματος του συνυπολογισμού και του αναλογικού επιμερισμού, πρέπει να εφαρμόζεται το δεύτερο σύστημα.

Κατά τη νέα παράγραφο 3 του άρθρου 46, ο ενδιαφερόμενος δικαιούται να λάβει, από τον αρμόδιο φορέα κάθε κράτους μέλους, το μεγαλύτερο ποσό της παροχής το οποίο υπολογίζεται σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2, με την επιφύλαξη, ενδεχομένως, της εφαρμογής του συνόλου των διατάξεων περί μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως που προβλέπει η νομοθεσία βάσει της οποίας οφείλεται η παροχή αυτή.

Αν συμβαίνει αυτό, η σύγκριση που πρέπει να γίνει αναφέρεται στα ποσά που προσδιορίζονται κατόπιν εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων.

Το άρθρο 46 δεν περιέχει πλέον αναφορά στο υψηλότερο θεωρητικό ποσό που περιείχε ο παλαιός κανονισμός στην παράγραφο 3 του άρθρου 46.

Το νέο άρθρο 46β περιέχει ειδικές διατάξεις σε περίπτωση σωρεύσεως παροχών της ιδίας φύσεως. Η εφαρμογή των απαγορευουσών τη σώρευση εθνικών διατάξεων εξακολουθεί να μην επιτρέπεται, όπως και υπό το κράτος του παλαιού κανονισμού, οσάκις υπολογίζεται το ποσό της συντάξεως σύμφωνα με το κοινοτικό σύστημα. Αντιθέτως, η νέα ρύθμιση δέχεται μόνον ειδικές περιπτώσεις εφαρμογής των απαγορευουσών τη σώρευση διατάξεων για τον υπολογισμό του ποσού της συντάξεως κατά το εθνικό δίκαιο.

Κατά τη νέα κοινοτική ρύθμιση, οι επίμαχες βελγικές διατάξεις περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως δεν μπορούν να εφαρμόζονται για τον υπολογισμό των εν λόγω παροχών δυνάμει μόνον του βελγικού δικαίου.

Προς απάντηση σε ερώτηση του Δικαστηρίου σχετική με τις προϋποθέσεις της αναγνωρίσεως στο Βέλγιο της στρατιωτικής θητείας που ο ενδιαφερόμενος υπηρέτησε στην Ιταλία, η Επιτροπή τονίζει ότι, στην περίπτωση του Neri, ο αρμόδιος βελγικός φορέας πρέπει να λάβει υπόψη του την περίοδο της στρατιωτικής θητείας στην Ιταλία υπό τις αυτές προϋποθέσεις υπό τις οποίες λαμβάνει υπόψη τη στρατιωτική θητεία στις βελγικές ένοπλες δυνάμεις.

J. L. Murray
εισηγητής δικαστής